

Franc Zorec

dr. teologije, vodja pastoralne službe škofije Murska Sobota
Gregorčičeva 4, SI – 9000 Murska Sobota
e-naslov: franc.zorec@rkc.si

IZVIRNI IZZIVI IN UTIRANJE NOVIH POTI CERKVE V PREKMURJU

Prekmurje je v svoji zgodovini doživljalo mnoge spremembe v upravnem, političnem, gospodarskem in verskem pogledu. Vsi ti vplivi so skupaj z geografsko panonsko pokrajino oblikovali značaj prekmurskega človeka. Zadnjih sto let je Prekmurje združeno z matičnim slovenskim narodom, z določitvijo državnih meja in tokom nadaljnjega razvoja pa so nastali nekateri specifični izzivi. Kratko bomo predstavili zamejstvo, etnično raznolikost, izseljevanje, versko raznolikost in misijonarstvo ter pastoralne izzive, ki so se ob tem pojavljali. Nova Škofija Murska Sobota in pred tem že Pomursko pastoralno področje imata glede na manjši zaključen pastoralno-upravni obseg dobre priložnosti za odgovarjanje na konkretne potrebe.

1 PREKMURSKI SLOVENCİ V ZAMEJSTVU

Geografsko, jezikovno, kulturno in narodnostno je Porabje del Prekmurja, s katerim je bilo tesno povezano vse do leta 1919, ko je bilo Prekmurje priključeno Kraljevini SHS, Porabje pa je ostalo v okviru madžarske države. Po podatkih zadnjega popisa prebivalstva iz leta 2011 šteje slovenska narodna skupnost na Madžarskem 2.820 pripadnikov, po neuradnih ocenah pa okoli 5.000.

Stiki med Slovenci v Porabju in Slovenci v slovenskem Prekmurju so bili vse do odstranitve železne zaves 1. avgusta 1989 in odprtja mejnega prehoda Martinje – Gornji Senik leta 1992 zelo omejeni, posebej v času po 2. svetovni vojni.

Za versko in kulturno življenje Slovencev v Porabju sta skrbela predvsem dva duhovnika: župnik Janoš Kühar na Gornjem Seniku (med 1936 in 1987) ter gradiščanski Hrvat Ludvik Markovič v Števanovcih (med 1935 in 1981). Po smrti Janoša Küharja (6. septembra 1987) so ostali Slovenci na Gornjem Seniku in seveda tudi v drugih porabskih župnijah brez duhovne oskrbe v slovenskem jeziku. Naslednji župnik na Dolnjem in Gornjem Seniku je bil Madžar (Sandor

Bencze), ki je vse obrede opravljal samo v madžarščini. Ferenc Rimfel je bil župnik v Monoštru od 2007 do 2019.

Nekoliko so se razmere spremenile po osamosvojitvi Slovenije, ko je na Gornji Senik, sicer brez uradnega dekreta, pa vendar s privolitvijo mariborskega in sombotelskega škofa, vsako nedeljo in praznik hodil maševat upokojeni duhovnik Ivan Camplin, ki se je pri svojih enainsedemdesetih letih naselil v Martinju na Goričkem. Udeležba pri mašah pa je bila vse manjša, saj je tamkajšnji madžarski župnik zahteval, da otroci hodijo k madžarski maši. Obiskovali so namreč tudi madžarski verouk, pri katerem so se pripravljali na prejem zakramentov.¹

To stanje opiše Marija Bajzek Lukač: »Od takrat (ko imamo vsaj eno slovensko nedeljsko mašo) eni iz principa vztrajajo pri madžarski maši, drugi pri slovenski, tretji pa pri obeh, da se ne bi zamerili seniškemu madžarskemu duhovniku. Še bolj žalostno pa je to, da otroci hodijo le k madžarski maši, ker se jim prizna le ta. Vsi obredi potekajo v madžarščini. Ne vem, če je to to, kar s(m) o si želeli.«²

Leta 2001 je bil za župnika na Gornjem Seniku imenovan Ferenc Merkli, po rodu Slovenec, ki je teologijo študiral v Ljubljani in Rimu. V času njegovega župnikovanja je bila v Porabju pastoralna oskrba za Slovence v slovenskem (prekmurskem), za Madžare pa v madžarskem jeziku. Skrbel je tudi za porabske Slovence na Dolnjem Seniku in v Števanovcih. Vendar je bil župnik Merkli leta 2010 prestavljen v župnijo Vasszecsény blizu Sombotela, kar so mnogi razumeli kot potezo proti ohranjanju slovenstva in slovenskega jezika v Porabju. (Slednje je moč razbrati iz nekaterih člankov o Porabju v *Stopinjah* in iz pogovora s Slovenci v Porabju.) Zaradi pomanjkanja duhovnikov, ki je prisotno tudi na Madžarskem, danes za vse tri porabske slovenske dvojezične župnije skrbi en župnik. Od leta 2010 je to madžarski župnik Tibor Toth, ki si prizadeva, da pove kaj tudi v slovenščini, ter spodbuja, da Slovenci pri maši pojejo tudi slovenske cerkvene pesmi. Še vedno pa enkrat mesečno pride maševat duhovnik iz Slovenije v Gornji Senik (Dejan Horvat iz Markovec), v Monošter (Franc Režonja iz Razkrižja) in v Števanovce (Vili Hribernik iz Dolenec). Imre Bodorkos, od leta 2019 župnik v Monoštru, kjer živi kar nekaj Slovencev, podpira prizadevanja duhovnikov, ki prihajajo enkrat mesečno maševat v Monošter.

Po osamosvojitvi Slovenije se je sodelovanje med porabskimi in prekmurskimi kraji, župnijami in skupinami precej poživilo. Božični koncerti, srečanje pevskih skupin pri sveti Ani v Boreči, Kozarjevi dnevi v Odrancih ... V porabskih krajih so gostovale različne cerkvene in civilne skupine: pevski zbori,

¹ Ivan Camplin, *Mojih 90 let*, Murska Sobota 2003, str. 68–69.

² Jože Zadravec, Ostati in biti Slovenec v Porabju, v: *Stopinje 2000*, str. 111.

igralske skupine (župnija Odranci). Porabski Slovenci so ob raznih dogodkih organizirali svete maše in povabili duhovnike iz Prekmurja, da so tam maševali v slovenskem, porabskem jeziku. V Porabju delujejo različne kulturne skupine (pevski zbor Avgust Pavel, folklorna skupina ...), ki se občasno udeležujejo prireditvev v Sloveniji.

Slovenija je podpirala porabske Slovence na različne načine: s financiranjem raznih projektov oziroma dejavnosti, s strokovno pomočjo (pedagoška svetovalka Valerija Perger, vzgojiteljice; zborovodje Tomaž Kuhar, Marija Ritu-per, Ciril Kozar; voditelj kulturnih skupin Milivoj Miki Roš ...), sodelovanjem pisateljev, pesnikov v tiskanih izdajah (*Porabje, Slovenski koledar*).

O življenju v Porabju in tudi o umiranju slovenstva v Porabju so pisali različni avtorji v zborniku *Stopinje*. Od leta 1972 je največ pisal dr. Vilko Novak, pozneje pa tudi Lojze Kozar st., ki se je zelo zavzemal za ureditev slovenskega bogoslužja v Porabju. Prispevke za objavo v *Stopinjah* pošiljajo tudi porabski Slovenci, izdajatelji pa zbornik vsa leta pošiljajo tudi v Porabje (20–30 izvodov) in tako vzdržujejo vsaj rahlo vez porabskih Slovencev z matično Slovenijo.

2 ČEZMEJNO SODELOVANJE S SLOVENIJO

V Porabju delujeta dve slovenski organizaciji. Leta 1990 je bila ustanovljena Zveza Slovencev na Madžarskem (ZSM) s sedežem v Monoštru, leta 1995 pa Državna slovenska samouprava (DSS) s sedežem na Gornjem Seniku. ZSM in DSS delujeta druga ob drugi, saj se naloge obeh organizacij na področju narodnostnega življenja prepletajo in dopolnjujejo.

Civilno sodelovanje je vsekakor koristno za ohranjanje vrednot slovenstva, ni pa dovolj za ohranitev krščanskih verskih vrednot. Čeprav je bila Madžarska ves čas, posebej pa po političnih spremembah po letu 1990, katoliško naravna država, je skrb za slovensko govoreče vernike dolžnost matične domovine. Kolikor je bilo omogočeno in so razmere dopuščale, je bil v Porabju navzoč tudi slovenski duhovnik. Po smrti župnika Kūharja so to bili duhovniki, ki so in še vedno hodijo vsaj enkrat mesečno ob nedeljah maševat v slovenskem (prekmurskem) jeziku. Vsako leto je v Monoštru tudi romarski shod »Marijina pot«, ki se ga udeleži tudi slovenski škof. Sedanji sombotelski škof Janos Szekely pri maševanju v Porabju vedno spregovori tudi nekaj slovenskih besed. Slovencem in uporabi slovenskega jezika pri bogoslužju je naklonjen tudi župnik Imre Boddorkos, od leta 2019 župnik v Monoštru.

3 ETNIČNA RAZNOLIKOST

Razprave o etničnih manjšinah v Prekmurju se navadno osredotočijo predvsem na madžarsko narodno manjšino, manj pozornosti pa se posveča romski etnični skupnosti, ki je tudi prisotna na tem ozemlju. Po statističnih podatkih

iz leta 1991 je v Prekmurju živel 687 Romov in 7637 Madžarov. Popisni podatki za leto 2002 so bili zaradi varovanja podatkov o tako imenovanih »občutljivih vsebinah« pridobljeni po drugačnih metodoloških načelih, zato ni mogoče narediti ustrezne primerjave glede števila enih in drugih, lahko pa opazimo, da se vedno več Madžarov in Romov asimilira v slovensko družbo.

V nadaljevanju se bomo posvetili izključno problematiki madžarske narodne manjšine v Prekmurju, predvsem v župniji Lendava.

3.1 Skrb za dvojezičnost

Madžarsko prebivalstvo v Prekmurju je skoraj v celoti dvojezično, govori slovensko in madžarsko. Iz ustave izhajajoče pravice omogočajo rabo madžarskega jezika na vseh področjih, podatki empiričnih raziskav pa kažejo, da se področja rabe madžarskega jezika zunaj družine vedno bolj ožijo.³

Za madžarsko narodno manjšino v Pomurju skrbi Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, za lokalne skupnosti pa Občinska madžarska samoupravna narodna skupnost v Lendavi, Dobrovniku, Moravskih Toplicah, Šalovcih in Hodošu. Te skupnosti so financirane s strani Madžarske in tudi Slovenije. Madžarska ima posebno Ministrstvo za cerkve, znotraj katerega je tudi resor *Slovenija: katoliška, evangeličanska in kalvinska cerkev*. Od omenjenega ministrstva dobi katoliška Cerkev nekaj sredstev za delovanje pastoralnih delavcev na dvojezičnem področju. Ostala sredstva pa lahko pridobijo s prijavo (razpisanih) projektov za oratorij, taborjenje, Karitas. Pogoj za pridobitev sredstev iz razpisa je zagotovljena dvojezičnost dogajanja. Financirajo tudi nabavo madžarske pastoralne literature.

V času, ko je Lendava spadala pod Madžarsko (pred 1919), so bile tam ustanovljene verske šole: Lendava, Čentiba, Dolga vas, Dolina, Gaberje, Kapca, Lakoš, Mostje, Petišovci. Po združitvi Prekmurja z matičnim narodom je bila v šolah kot uradni jezik uvedena slovenščina, ki pa je otroci večinoma niso razumeli, zato so iskali načine, kako omogočiti šolanje in pouk verouka v njim razumljivem jeziku. Župnijski arhiv v Lendavi hrani dokumente, ki govorijo o dopisovanju lavantinskega škofijskega ordinariata z dekanijским uradom Dolnja Lendava glede razmer v šoli in uporabe slovenskega jezika. Naslednji dopis lavantinskega škofijskega ordinariata št. 531 z datumom 21. junij 1929 določa, da se v skladu z odlokom ministrstva prosvete »za otroke 1. do 4. šol. leta uči madžarski jezik, državni jezik pa se poučuje kot obvezen predmet, za učence 5. do 8. šol. leta pa se vrši pouk v državnem jeziku, madžarski jezik pa se poučuje kot obvezen predmet. Po tem odloku se zahteva za učence 5. do 8. šol. leta na madžarskih vzporednicah pouk državnega jezika za vse predmete, torej tudi

³ Prim. Sosednji narodi in kulture, v: <http://eucilaff.tovarnaidej.com/sl/madzari-v-sloveniji/2>. (pridobljeno: 1. 10. 2019).

veronauk«. Vendar dodaja: »Gospodje katehetje tamkajšnje dekanije, ki poučujejo na madžarskih vzporednicah, naj torej upoštevajo te odredbe in naj poučujejo veronauk v državnem jeziku in naj uporabljajo v šoli takšne veroučne knjige. Strinja pa se z božjim in cerkvenim pravom, ako se učencem, ki še ne razumejo zapovedanega učnega jezika popolnoma, v kolikor je potrebno, poda ustna razlaga veroučne tvarine tudi v njih maternem jeziku.«⁴

Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata št. 2232 z dne 5. septembra 1940 odgovarja na dopis župniškemu uradu Dolnja Lendava glede madžarskega jezika pri verouku in glede jezika pri svetih mašah naslednje: »Na madžarskih manjšinskih razredih naj poučuje veronauk eden ali oba gg. kaplana, ki znata madžarski, g. katehet Verbanjšek pa naj prevzame pouk na slovenskih razredih.« »Glede reda nedeljske službe božje se odobri drugi predlog gospoda župnika, da se vrši ob 7. uri rana služba božja za Slovence, ob 8. uri rana služba božja za Madžare in madžarske otroke, ob 9. uri pozna služba božja s pridigo za Slovence in slovenske otroke in ob 10. uri pozna služba božja za Madžare.«⁵

Druga svetovna vojna je prinesla ponovno okupacijo Prekmurja in nastop madžarskih duhovnikov ter proces madžarizacije. Župniki so na škofijo Sombotel spraševali, kako naj organizirajo versko življenje, škofija jim v dopisu št. 1297/1941 dne 9. junija 1941 odgovarja, naj bodo vsi obredi in poučevanje verouka v madžarskem jeziku in naj se vzpostavi stanje, kakor je bilo pred letom 1919.⁶ V naslednjem dopisu št. 1741/1941 dne 24. julija 1941 sombotelski ordinariat nekoliko popusti in dovoli, da se za Slovence v Prekmurju obnovi t. i. »vendska« maša ob 9. uri v slovenskem jeziku, kakor je že bilo pred trianonsko pogodbo.⁷

Po letu 1945 so bile v Prekmurju za pripadnike madžarske narodnosti organizirane madžarske šole v skladu s smernicami za delo šol narodnih manjšin. Slovenci so imeli slovenske šole, v nekaterih krajih pa so imele šole slovenske in madžarske oddelke. V madžarskih šolah so se otroci naučili premalo slovenskega jezika, da bi lahko nadaljevali šolanje v slovenskih srednjih šolah.

Od leta 1958 so se začele priprave na uvajanje dvojezičnega pouka na celotnem narodnostno mešanem ozemlju za vse šoloobvezne otroke ne glede na narodnostno pripadnost.⁸

Na narodno mešanem območju Prekmurja deluje pet dvojezičnih osnovnih šol in ena srednja. Starši ob vpisu otroka izberejo, ali bo njegov materni jezik pri učenju slovenščina ali madžarščina. Otrok se jezika, ki ni njegov materni,

⁴ ŽA Lendava, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata, 21. 6. 1929, št. 531.

⁵ ŽA Lendava, Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata, 5. 9. 1940, št. 2232.

⁶ ŽA Lendava, Dopis sombotelskega škofijskega ordinariata, 9. 6. 1941, št. 1297/1941.

⁷ ŽA Lendava, Dopis sombotelskega škofijskega ordinariata, 24. 7. 1941, št. 1741/1941.

⁸ Prim. Začetki dvojezičnega šolstva v Prekmurju: <http://lendava-on.net/zacetki-dvojezicnega-solstva-v-prekmurju/> (pridobljeno: 3. 2. 2020).

uči kot tuj jezik, v obeh jezikih pa poteka pouk pri preostalih predmetih. Učenci imajo možnost, da pri testih ali spraševanju odgovarjajo v svojem maternem jeziku.

3.2 Dvojezičnost v pastoralnem delovanju

Po končani drugi svetovni vojni je bil od 12. maja 1945 za župnika v Lendavi imenovan Štefan Zver, ki si je zelo prizadeval za dobro sožitje Slovencev in Madžarov. Ves čas župnikovanja je imel dva kaplana, ki sta imela po vaseh verouk vedno v obeh jezikih – dvojezično in nikoli ločeno posebej za Slovence in posebej za Madžare. Jutranja maša ob 8. uri je bila en teden v slovenskem in naslednji teden v madžarskem jeziku, ob 9. uri je bila maša v slovenskem, ob 10. uri pa v madžarskem jeziku. Prebivalci v tistem času so bili večinoma Madžari. 1. julija 1982 ga je nasledil Jože Bernard, ki je bil pri njem kaplan in je imel mašo ob 8. uri vedno samo v madžarskem jeziku, kakor je še danes. Kadar sta bila v Lendavi dva kaplana in kateri od njiju ni obvladal madžarsko, je tisti poučeval verouk po vaseh, kjer je bilo več Slovencev samo v slovenščini (nekaj so zmolili tudi v madžarščini). Včasih je poleg mariborskega škofa, ki je birmal slovenske birmance, prišel birmat tudi škof z Madžarske za madžarske birmance. Največkrat pa je prišel birmat škof dr. Jožef Smej, ki je govoril oba jezika.

Podobno se je nadaljevalo v času župnikovanja Tomislava Šantaka od 1998 do 2010. Ko je za nekaj časa ostal brez kaplana, sta pri maševanju in verouku pomagala župnik in kaplan iz Lentija.

S prihodom župnika Martina Konrada Dolamiča, ki se je šele učil madžarskega jezika, sta za madžarske maše in verouk skrbela (upokojeni župnik) duhovni pomočnik Jožef Bernard in Franc Režonja, župnik na Razkrižju. V nekaj letih se je župnik Dolamič toliko naučil madžarsko, da si z župnikom v Lentiju, ki tudi nima več kaplana, medsebojno pomagata.

Potreba po obredih v madžarskem jeziku je še vedno velika, saj obrede obiskuje večinoma starejše prebivalstvo, med katerimi je veliko Madžarov, ki ne razumejo slovensko. Med mlajšimi, ki obiskujejo verouk, pa je potreba po madžarščini vedno manjša, saj se doma tudi v madžarskih družinah pogovarjajo slovensko, ker se starši zavedajo, da znanje slovenskega jezika otrokom omogoča boljše pogoje za življenje in zaposlitev. Po zakonu Republike Slovenije je na dvojezičnem področju treba znati dva jezika, in sicer jezik večine, to je slovenski jezik (za večino se šteje vsa Slovenija), in pogovorno še jezik manjšine. Za zaposlitev v javnem sektorju mora torej tudi Madžar tekoče govoriti slovenski jezik, zato se mladi raje odločajo za obiskovanje slovenske osnovne in srednje šole ter posledično tudi slovenskih verskih obredov (kolikor se jih udeležujejo).

4 VERSKA RAZNOLIKOST V PREKMURJU

Prekmurje je versko zelo raznoliko območje, ki ima svojo zanimivo, včasih tudi burno zgodovino. V Prekmurju je enajst cerkvenih občin evangeličanske ali augsburške veroizpovedi (Puconci, Križevci, Hodoš, Bodonci, Gornji Petrovci, Domanjševci, Moravske Toplice, Murska Sobota, Lendava, Gornji Slaveči, Selo), ki so nastajale od 18. stoletja pa vse do leta 1964, ko se je oblikovala najmlajša občina v Prekmurju: Selo.⁹ Sezonsko delo in migracije so vzrok, da je Prekmurje postalo še bolj versko raznoliko.

Leta 1927 se je v Fokovce vrnila Frančiška Solar, ki je v Ameriki sprejela neoprotestantsko smer vere in vstopila v baptistično cerkev. V domači hiši v Fokovcih sta z možem začela zbirati ljudi in vodila bogoslužje. Povezali so se z baptisti iz Medžimurja in leta 1976 je bila ustanovljena in prijavljena baptistična cerkev v Murski Soboti.¹⁰

Začetki binkoštna cerkve v Prekmurju segajo v leto 1933, ko sta binkoštna misijonarja, zakonca Mihok, obiskala Veščico pri Murski Soboti, od koder je bila soproga. Sorodniki in nekateri vaščani, sčasoma pa tudi drugi, so se hitro navdušili za duhovno gibanje, ki sta ga oznanjala. Iz Veščice se je binkoštno gibanje širilo še v druge kraje po Prekmurju: v Šulince - Ženavlje (1934), Vadarce (1937), Nuskovo (1939), Mursko Soboto (1944) in Fokovce (1954).¹¹

Do druge svetovne vojne so bili v Prekmurju tudi judje. V Lendavi še vedno stoji sinagoga, v Beltincih in Murski Soboti (leta 1954) pa so jo porušili.

Judje so se v Prekmurje začeli priseljevati v 18. stoletju. Po prvi svetovni vojni se jih je veliko zaradi revolucionarnega vrenja izselilo, ostale (387) pa so leta 1944 odpeljali v taborišča, od koder so se le redki (65) vrnili in še to za kratek čas, saj so ukrepi nove revolucionarne oblasti ogrožali njihovo imovino in življenje.¹²

Po drugi svetovni vojni so se v Prekmurje priseljevali delavci iz južnih in vzhodnih predelov Jugoslavije in prinesli s seboj pravoslavno vero. Svoje cerkvene skupnosti niso ustanovili, zadnjih nekaj let pa prihaja enkrat mesečno pravoslavni duhovnik v katoliško kapelo v Rakičanu, kjer imajo srečanje in sveto mašo.

Pestra konfesionalna podoba Prekmurja je zahtevala stalno iskanje dialoga in načinov mirnega sobivanja. Pogosto je prihajalo do napetosti med katoliško in evangeličansko Cerkvijo, saj je bilo precej katoliških cerkva (župnij) v

⁹ Evangeličanske cerkve v Prekmurju: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/evangelicanske-cerkve-v-prekmurju.html> (pridobljeno: 1. 6. 2020).

¹⁰ France Kuzmič, Pregled virov in publikacij o manjših protestantskih cerkvah: <http://www.pomurski-muzej.si/izobrazevanje/gradiva-pomurja/gradivo/pregled-virov-o-protestantskih-cerkvah> (pridobljeno: 12. 5. 2020).

¹¹ Prav tam.

¹² Prim. Bojan Zadavec, Judje na Slovenskem: <https://druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/BA2685DBA5E9D-163C125756300310F1A?OpenDocument> (pridobljeno: 4. 5. 2020).

Prekmurju krajši ali daljši čas v upravi evangeličanskih pastorjev. Ko so jih v času katoliške obnove morali vrniti prvotnim lastnikom, katoliški Cerkvi, so večkrat izbruhnili spori, ki so trajali dalj časa, o čemer piše tudi Lojze Kozar st. v romanu *Licenciat Janez*.¹³

4.1 Prizadevanja za ekumenizem

Po II. vatikanskem koncilu se je v Prekmurju začelo močno ekumensko gibanje. Pomembna osebnost na področju ekumenskih prizadevanj je bil dr. Stanko Janežič (1920–2010), dolgoletni urednik ekumenskega zbornika *V edinosti*. Od leta 1965 so slovenski škofje vsako leto v uradnih listih priporočali in naročali ekumensko osmino, imenovano »teden krščanske edinosti«, h kateri so bile sčasoma povabljeni in pritegnjeni tudi druge verske skupnosti. Poleg tega se je dogajalo še mnogo drugega, kar je pospeševalo ali zaviralo ekumenska prizadevanja.

»Spontan pojav enkratnega ekumenskega srečanja v Prekmurju je bil 18. in 19. marca 1972, ko sta se srečanja binkoštna mladina v Fokovcih udeležila tudi katoliški duhovnik Franc Kodila in evangeličanski pastor Gustav Skalič ter s prisrčnim nagovorom iz Božje besede razveselila vse prisotne.«¹⁴ V prihodnjih letih so začeli vsako poletje prirejati podobna srečanja.

Katoliško Cerkev so v ekumenskih prizadevanjih ves čas zastopali duhovniki Jože Vinkovič, Vili Kovač in Stanko Janežič, ki je tudi v Mariboru vodil ekumenski krožek, pri katerem so se zbirali laiški študenti, sodelujoči tudi pri mladinskih ekumenskih pogovorih v Prekmurju.

Ekumenska srečanja mladine so bila od leta 2008 še nekajkrat organizirana v okviru tedna krščanske edinosti. Zadnje tovrstno srečanje je bilo leta 2013 v Lendavi. Skupaj z evangeličansko pastorko v Lendavi Jano Krčmar ga je pripravil Marjan Pučko v okviru Škofijskega odbora za mladino.

Leta 2004 je bil sprejet obrednik *Ekumenska cerkvena poroka*, ki sta ga »za obdobje petih let *ad experimentum*« odobrila Slovenska škofovsko konferenca in Škofovski urad evangeličanske cerkve v Sloveniji. Obrednik za veljavno sklenitev mešanega zakona omogoča hkratno prisostvovanje katoliškega in evangeličanskega duhovnika v eni od cerkva, kjer se obred poroke vrši, ter določa potek obreda in vlogo obeh duhovnikov, če je to v katoliški ali evangeličanski cerkvi. Obrednik je pripravila mešana komisija pod vodstvom predsednika Slovenske liturgične komisije Stanislava Lipovška in Geze Erniša, evangeličanskega škofa, skupaj s člani Katoliške cerkve (Vinka Škafarja in Jožeta Vinkoviča) in Evangeličanske cerkve (niso imeli stalnega zastopstva).

¹³ Prim. Lojze Kozar, *Licenciat Janez*, Celje 1975.

¹⁴ Mihael Kuzmič, *Ekumenska praksa v Prekmurju*, v: *Stopinje 1984*, str. 204.

Tudi cerkveni dokument *Od konflikta k skupnosti*, poročilo Luteransko-rimokatoliške komisije za edinost, ki je bil izdan v letu pred obeleževanjem reformacije leta 2017, spodbuja naglašanje tistega, kar nas povezuje, in manj tistega, kar nas ločuje,¹⁵ saj od podpisa dokumenta *Skupna izjava glede nauka o opravičenju s strani katoličanov in luteranov* v Augsburgu leta 1999, katoličani in luterani nismo v sporu.

Poleg uradnih ekumenskih prizadevanj je bilo v Prekmurju veliko praktičnega ekumenizma, k čemur je duhovnike silila pastoralna situacija. Jožef Smej piše: »Soboški evangeličanski duhovnik (sedaj že pokojni) je rad obiskoval bolnike v bolnišnici. Prinesel je katoliškemu duhovniku seznam bolnikov, ki bi želeli zakramente. /.../ Za sveto večerjo v evangeličanski cerkvi so pripravili hostije v katoliškem župnišču. /.../ Katoliški duhovnik je v sili (evangeličanskega ni bilo mogoče takoj dobiti) pripravil evangeličanskega bolnika v bolnišnici po evangeličanskem obredu za odhod v večnost in se mu je za to evangeličanski duhovnik ob pogrebu javno zahvalil. /.../ Stopinje že od leta 1975 objavljajo naslove in telefonske številke evangeličanskih župnijskih uradov. /.../ Vsakoletni ekumenski pogovori in druga srečanja ter skupna bogoslužja. /.../ Da, prizadevamo si v duhu pregovora: Bolje je prižigati lučko, pa naj bo še tako majhna, kakor preklinjati temo.«¹⁶

5 IZSELJEVANJE PREKMURCEV

Prekmurje je bilo v začetku prejšnjega stoletja izrazito kmečka pokrajina, kjer se je 85 % prebivalstva ukvarjalo s kmetijstvom. Prevladovali so mali kmetje in batarji s premalo zemlje, da bi lahko preživel svojo družino. Tudi redki srednji in večji kmetje, ki so gojili živino, na Goričkem pa so se ukvarjali s sadjarstvom, niso imeli dovolj dobička, da bi lahko na svojih kmetijah najemali in plačevali delavce. Gospodarska situacija je bila namreč nestabilna, davki so bili visoki, železniške in cestne povezave za izvoz oziroma prodajo pridelkov pa slabe. Tudi agrarna reforma leta 1931 ni izpolnila pričakovanj prebivalstva, saj je kmalu po njej nastopila gospodarska kriza in kmetje niso imeli sredstev, da bi začeli kmetovati. Zaslužek za preživetje in za zagon kmetije je bilo treba iti iskati drugam.¹⁷

Pred prvo svetovno vojno je bilo največ Prekmurcev kot sezonskih izseljencev v Slavoniji, na Ogrskem in v Avstriji. Po prvi svetovni vojni pa se je val izseljenstva usmeril v Ameriko, nekoliko v Južno Ameriko (Argentino in Urugvaj), še več pa v Kanado in ZDA. Druga smer izseljenstva se je usmerila v severne dele Jugoslavije (Slavonijo in Vojvodino), tretja pa v Francijo in

¹⁵ Prim. Stanislav Lipovšek, *Spremna beseda k slovenski izdaji, v: CD 150: Od konflikta do skupnosti*, Ljubljana 2016, str. 7.

¹⁶ Jože Smej, *Bomo kristjani v tretjem tisočletju še zmeraj ločeni?*, v: *Stopinje* 1998, str. 30–31.

¹⁷ Prim. Mihael Kuzmič, *Izseljevanje iz Prekmurja med prvo in drugo svetovno vojno, v: Dve domovini 5 (1995)*, str. 29–40.

Nemčijo. Večinoma so opravljali kmečka dela, sčasoma so se usposobili tudi za razne obrti. Nekateri so postali zelo uspešni podjetniki.

Po drugi svetovni vojni je bilo tudi nekaj politične migracije, vendar je bila ta iz območja Prekmurja bolj redka. Še vedno pa so obstajali ekonomski razlogi, zaradi katerih so ljudje odhajali na delo v tujino.

Posebej je treba izpostaviti izseljevanje intelektualcev (beg možganov) v obeh minulih stoletjih, pri čemer so se ekonomski vzroki, kot npr. boljša plača, prepletali z ostalimi, npr. boljšimi pogoji za delo, možnostjo strokovnega ali znanstvenega napredovanja, priznavanjem višjega ugleda za opravljeno delo ipd.¹⁸

5.1 Posledice izseljevanja

Med ugodne posledice, ki jih je prinašalo izseljenstvo in delo v tujini, sodi predvsem finančna pomoč, ki so jo delavci pošiljali v Prekmurje. Tako so pomagali najprej k zagotovitvi osnovnih življenjskih sredstev, ki so jih številčne družine potrebovale za preživetje, še bolj pa k dvigu standarda oziroma opremljenosti kmetij, kjer so lahko po nekaj letih dela v tujini začeli samostojno kmetovati ali so omogočili kmetovanje kateremu od sorodnikov. Izboljšane prometne zveze ter dobro reklamno delovanje ladijskih družb s pomočjo izseljenjskih pisarn in agentov ter čas boljšega poznavanja gospodarskih in življenjskih razmer v ZDA je spodbujalo izseljevanje iz Prekmurja. Tudi izseljensko časopisje, pisma in ustne pripovedi, še najbolj pa hitra obogatitev nekaterih izseljencev, ki so se vrnili, so spodbujala odhajanje v tujino.

O neuspešnih poskusih zaposlitve, izgubi osebne identitete, izkoriščanjih, ki so jih nekateri izseljenci doživljali, ni bilo veliko govora. Na nekatere od teh problemov je v svojih knjigah *Pajkova mreža* (Odranci. Župnija, 2014) ter *Vezi in zanke* (Odranci. Župnija, 2018) opozoril Lojze Kozar. Poleg izčrpanosti, saj so v tujini morali delati tudi po osemnajst ur, so izseljenci prinašali domov tudi različne bolezni ter kulturo življenja in verovanja, ki ni bila krščanska.

5.2 Skrb za izseljence s strani Cerkve

Z namenom, da bi izseljencem pomagali ohraniti človeško dostojanstvo, versko in narodno identiteto ter najti možnosti za uresničitev ciljev izselitve, so leta 1927 ustanovili Družbo sv. Rafaela v Ljubljani, istočasno pa še podružnici v Mariboru in Črenšovcih. Leta 1945 je bila Družba sv. Rafaela ukinjena, ponovno pa je bila ustanovljena leta 1990; od leta 1995 se imenuje Rafaelova družba.

¹⁸ Prim. Marjan Drnovšek: http://www2.arnes.si/~krsrd1/conference/Speeches/Drnovsek_slo.htm, (pridobljeno: 15. 10. 2019).

Pri delu je povezana z Zvezo slovenskih izseljenskih duhovnikov, diakonov in pastoralnih sodelavcev v Evropi ter drugimi slovenskimi župnijami in ustanovami po svetu.

V skrbi za versko in narodno življenje so se za izseljenci po vsem svetu odpravljali tudi slovenski duhovniki. V preteklosti so to bili: Ivan Camplin v Franciji, ki je potem po letu 1990 pomagal mnogim bivšim delavcem pridobiti francosko pokojnino; pozneje Ifko, Steiner, Ferenčak, Antolin in drugi. Za povezanost z izseljenci je s svojim tiskom skrbel Jožef Klekl st. (o izseljencih je pisal tudi Daniel Halas).

Trenutno delujeta dva izseljenska duhovnika iz Prekmurja: Aleš Kalamar v Stuttgartu v Nemčiji (devet let) in Robert Brest v Buenos Airesu (štiri leta). Murskosoboški škof dr. Peter Štumpf je predsednik Zveze slovenskih izseljenskih duhovnikov v Evropi in se redno udeležuje njihove letne konference. Večkrat tudi mašuje na srečanju »treh Slovenij« na Višarjah in obiskuje Slovence po svetu. Velik pomen za ohranjanje vere in kulture imajo slovenske skupnosti, v katerih se izseljenski Slovenci družijo in prirejajo kulturne in verske prireditve. V okviru teh skupnosti vabijo različne glasbene, gledališke ali druge skupine iz Slovenije, da gostujejo pri njih. Ko se izseljeni Slovenci vračajo v domovino, se posebej ob večjih praznikih radi ustavijo v domači župniji. Prijazen sprejem je lahko oznanilo in potrditev ljubezni do domovine in do Boga, ki jo nosijo v sebi.

6 MISIJSKA ZAVZETOST

V zadnjih sto letih je odšlo iz Prekmurja v misijone več kot petindvajset duhovnikov, redovnikov, redovnic in laikov (podatki Misijonskega središča Slovenije). V misijonih jih še vedno deluje šest: p. Vladimir Kos na Japonskem (od leta 1955), Jože Mlinarič v Ruandi (1971), p. Janez Mujdrica v Zambiji (1974), s. Agata Kociper v Braziliji (1983), s. Dorica Sever v Kanadi (1983) in s. Milena Zadravec v Izraelu (1985).

Razloge, zakaj se je toliko Prekmurcev odločilo za misijonski poklic, je moč iskati v nekdanjem velikem številu prekmurskih duhovnikov. Morda nekoliko tudi v potovalni in raziskovalni žilici, ki so jo Prekmurci prebujali ob stikih z izseljenci in njihovih odmevih. Nedvomno pa so bile razlog za pot v misijone potrebe v deželah, kamor so odhajali.

Misijoni so pravzaprav najbolj pristen način oznanjanja evangelija. Spiritual v bogoslovju, Joško Benedetič, nam je večkrat rekel: »Kdor ne čuti poleg duhovniškega poklica tudi klica v misijone, ne more biti dober duhovnik. Mora vas gnati močna želja, da bi oznanjali tam, kjer je najtežje.«

Misijone je spodbujal tudi tisk, ki je pisal o misijonih, vodstvo Martinišča v Murski Soboti, ki je dijake usmerjalo v Italijo v pripravo na misijonsko

poslanstvo, misijonarji, ki so prihajali na obisk v domovino. Med večje, pomembne prekmurske misijonarje spada Jožef Kerec, ki je bil od leta 1921 do 1952 misijonar na Kitajskem, Jožef Geder na Madagaskarju (1973–79), in drugi, še posebej sestre Frančiškanke Brezmadežnega spočetja, ki so pomagale na misijonu pri Kerecu. Prekmurski misijonarji so šli v domala vse konce sveta in opravljali misijonsko poslanstvo med najbolj revnimi, pa tudi med materialno preskrbljenimi, vendar potrebnimi oznanila Kristusovega evangelija.

Ko se misijonarji vračajo v domovino, pripovedujejo o razmerah v krajih, kjer delujejo, in o pomanjkanju, s katerim se srečujejo v misijonskih deželah. Vedno pa poročajo tudi o veselju do življenja in hvaležnosti za drobne stvari, ki jih imajo ljudje v misijonu. Njihovo delo je precej odvisno tudi od dobrote in pomoči, ki jo dobijo v Sloveniji. Akcija Miva, trikraljevska akcija, projekt »Otroci za otroke« in številne druge priložnosti omogočajo materialno pomoč misijonarjem in povezujejo Slovenijo – Prekmurje z misijonskimi deželami. Pomembno pomoč misijonarjem predstavljajo tudi Misijonska molitvena zveza in druge oblike duhovne podpore.

Tako materialna kakor duhovna pomoč odpira srca v sočutju za sočloveka – ne samo za oddaljenega v misijonih, ampak tudi za bližnjega v domačem okolju.

7 PASTORALNO POVEZOVANJE LEVEGA IN DESNEGA BREGA MURE

V okviru teh izvirnih izzivov prekmurske pokrajine in njenih prebivalcev je bila ustanovljena Škofija Murska Sobota, pred tem pa Pomursko pastoralno področje (PPP), v katerega je bila vključena tudi dekanija Ljutomer z desnega brega Mure.

7.1 Pomursko pastoralno področje in škofija Murska Sobota

Prvi posvet o PPP se je zgodil 6. aprila 1971 na Tišini (prva seja PPP je bila 25. maja 1971), na katerem so bili prisotni ljutomerski dekan Franc Puncer, župnik v Gornji Radgoni, murskosoboški dekan Janez Gregor, župnik na Tišini, lendavski dekan Janko Škraban, župnik v Beltincih, ter Karel Bedernjak, kaplan v Svetem Juriju ob Ščavnici, pobudnik in prvi tajnik novonastalega področja.

Na tem posvetu so poleg dekanov in tajnika določili še izvoljene oziroma izbrane člane izmed duhovnikov in laikov. V članstvo so vključili duhovnike Martina Poredosa, Štefana Kuharja in Franca Levstečka ter laike Franca Popita, Franca Novaka in Anico Kšela.¹⁹ PPP je vključeval tri dekanije ob Muri: murskosoboško, lendavsko in ljutomersko. »Razlog za povezovanje teh treh dekanij

¹⁹ Prim. Zapisnik Pomurskega pastoralnega področja, 6. april 1971.

je bila skupna pastoralna in podobni problemi»,²⁰ česar vsi duhovniki v teh treh dekanijah niso tako enoznačno razumeli in sprejemali.

Cilj delovanja PPP je bila načrtna, enotna in poživiljena pastoralna v vseh župnijah in za vse naslovljence od otrok, mladine, ministrantov, študentov, izobražencev do kakovostno pripravljenih rekolekcij, povezovanja kaplanov in enotne organizacije tečajev za zaročence.

Za poživitev pastoralnega dela v vseh župnijah so ustanovili referate za posamezna področja ter določili nosilce: Franc Puncer – verska sociologija; Štefan Tratnjek – liturgika; Janko Škraban – župnijski sveti; Alojz Kozar st. – glasba; Štefan Recek – mladinska pastoralna; Franc Levstek – kateheza; Karel Bedernjak – družinska pastoralna ter študenti in izobraženci.

Poleg konkretnega pastoralnega dela znotraj PPP je bil ves čas velik poudarek na stalnem duhovnem in strokovnem poglobljanju referentov. V ta namen so si že leta 1972 zadali, da bodo letno (ali dvoletno) organizirali področni plenum, na katerem bodo duhovniki in drugi laiški sodelavci poleg molitve in meditacije prisluhnili strokovnemu prispevku o izbrani pastoralni temi, nato pa ob poročilih posameznih referatov podali svoje predloge ter si zadali naloge za naprej.

PPP je obsegala 36 župnij (v času ustanovitve 35, ker je bila župnija Bakovci ustanovljena leta 1981) s približno 130.000 prebivalci. V začetku leta so dekani in referenti sestavili pastoralni načrt, ki je bil obvezen za vse dekanije, in ga predložili duhovnikom na eni od rekolekcij. Posamezni področni referenti so na tej podlagi pripravili podrobnejši načrt in ga uresničili po dekanijah. Že takrat so imele vse župnije skupne duhovne obnove za župnijske pastoralne svete (ŽPS), študijsko srečanje za člane ŽPS (ločeno po dekanijah, vendar isti predavatelji), duhovne obnove za ministrante, mladino. Skupni so bili predzakonski tečaji, duhovne obnove, katehetski tečaj, molitvena srečanja za nove duhovne poklice, romanja duhovnikov in vseh pastoralnih delavcev, duhovne vaje za duhovnike.²¹

V okviru delovanja PPP je začel leta 1972 izhajati koledar *Stopinje*. Uvedli so tudi: teološki tečaj za izobražence, Katehetsko-pastoralno šolo (1984), Društvo katoliških izobražencev (1999), svetovalnico za pomoč ljudem v stiski; v Kančevcih je nastal duhovni center (1993), v Murski Soboti župnijski vrtec Lavra (1996) in Kleklova knjigarna (2002), šola za cerkveno glasbo (2002), v Martjancih studio Radia Ognjišče in dopisništvo *Družine* (2003).

²⁰ Marija Sraka, Pomursko pastoralno področje – odlična zasnova za novo škofijo, v: *Škofija Murska Sobota 2006. Zgodovinski oris krščanstva v Pomurju* (ur. Stanislav Zver in Franc Kuzmič), Murska Sobota 2006, str. 166.

²¹ Prim. Franc Tement, Iz pomurskega pastoralnega področja, v: *Stopinje* 1984, 1986, 1990.

Po nekajletnem delovanju PPP je bil ob zavzetem prizadevanju dekana Andreja Zrima pripravljen in 7. marca 2001 sprejet Statut PPP. Potrdil ga je mariborski škofijski ordinariat.

Potrebnoost ljutomerske dekanije po dvajsetih letih delovanja PPP in po družbenopolitičnih spremembah leta 1991 na seji tajništva 25. marca 1992 ocenijo takole: »Pastoralne potrebe nam narekujejo, da ostajajo vse tri dekanije skupaj: ljutomerska, lendavska in soboška. Prekmurje potrebuje ljutomersko dekanijo. /.../ Ohranjanje enotnosti nam narekujejo etnični, politični in verski razlogi.«²² V nadaljevanju navede močno prisotnost madžarizacije v lendavski dekaniji in versko mešanih družin v murskosoboški dekaniji, pri čemer daje ljutomerska dekanija glede tega večjo versko in etnično stabilnost.

Dejavniki, ki govorijo o povezanosti Prekmurja s Prlekijo je več. Najprej so bili to duhovniki (posebej Božidar Raič, 1851 župnik v Ljutomeru), jezikoslovci, politiki, ki so proučevali značilnosti prekmurskega jezika, ozemeljsko pripadnost, etnično povezanost ter se zavzemali za prepoznavanje Prekmurja kot dežele Slovencev. Prlekija je bila ves čas neke vrste vezni člen med Prekmurjem in Slovenijo.

Ker so Turki v 18. stoletju porušili mnoga svetišča na madžarskem ozemlju, so verniki s Prekmurja zelo radi in množično romali k Sveti Trojici v Slovenskih goricah, pa tudi v druge romarske cerkve vse do Marije Bistrice v Medžimurju. Tudi na nove maše so pogosto hodili tako na eno kot na drugo stran Mure.

Prekmurce in Prleke je povezovala močna navezanost na zemljo. Takoj po drugi svetovni vojni (do leta 1965, ko so se odprle meje za delo v Vojvodini) so mnogi iz Prekmurja prihajali delat na posestva oziroma kmetije na prleško stran, ki so bile močno razvite, saj so bile neke vrste oporišča na meji avstrijske monarhije.

Odnos do zemlje je povezan z vernostjo, ki raste iz stika z zemljo, zato kmet doživlja ontološko povezanost z Bogom.²³ To se je izražalo v močno obiskanih procesijah, prošnjih dnevih..., čeprav je bilo vedno moč tudi zaznavati, da je vernost Prlekov nekoliko bolj filozofsko naravnana (Janežič, Trstenjak, Grmič), Prekmurcev pa bolj poduhovljeno mistična, kar jih povezuje z bizantinsko tradicijo.

Narodnostno gledano je bila Prlekija vedno neke vrste magnet Prekmurja k Sloveniji. Močno povezovalno vlogo med Prlekijo, Prekmurjem in tudi Medžimurjem je dobila Gimnazija Franca Miklošiča v Ljutomeru, ustanovljena leta 1963.

²² Zapisnik Pomurskega pastoralnega področja, 25. marec 1992.

²³ Prim. Miran Puconja, *Slovenska kmečka kultura*, Murska Sobota 2012.

Politična odločitev, da okrepi Prekmurje in spodbudi gospodarski razvoj na levi strani Mure, je prinesla določene težave v medsebojno sodelovanje Prlekije in Prekmurja, saj je bilo zaznati, da se razvoj Prekmurja dogaja na račun Prlekije.

Ustanovitev škofije Murska Sobota 7. aprila 2006 je dobra priložnost, da se preseže delitve in zapostavljenosti in poveže ljudi obeh bregov ter spodbudi sodelovanje in razvoj verskega, kulturnega, političnega in gospodarskega sodelovanja.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Župnijski arhiv (ŽA) Lendava:

Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata, 21. 6. 1929, št. 531.

Dopis lavantinskega škofijskega ordinariata, 5. 9. 1940, št. 2232.

Dopis sombotelskega škofijskega ordinariata, 9. 6. 1941, št. 1297/1941.

Dopis sombotelskega škofijskega ordinariata, 24. 7. 1941, št. 1741/1941.

Neobjavljeni viri

Zapisnik Pomurskega pastoralnega področja (zapisnikarica Anica Kšela). Tišina, 6. april 1971.

Zapisnik Pomurskega pastoralnega področja, seja tajništva (zapisnikarica Marija Sraka). 25. marec 1992.

Literatura

Camplin, Ivan. *Mojih 90 let*. Stopinje, Murska Sobota 2003.

Grmič, Vekoslav, Ekumenski pomen A. M. Slomška, v: *V edinosti* 1982, str. 17–24.

Kozar, Lojze ml., *Ob 20. obletnici smrti Janoša Kühara (1901–1987)*, Stopinje, Murska Sobota 2007.

Kozar, Lojze ml., *Vretina vsega žitka*, Stopinje, Murska Sobota 2014.

Kozar, Lojze, st., *Licenciat Janez*, Mohorjeva družba Celje, Celje 1975.

Kozar, Lojze, *Topla babičina dlan*, Mohorjeva družba Celje, Celje 1986.

Kozar, Lojze, *V Porabju doma*, Župnija Odranci, Odranci 2015.

Kozar, Lojze, *Vezi in zanke*, Mohorjeva družba Celje, Celje 1979.

Kuzmič, Mihael, Ekumenska praksa v Prekmurju, v: *Stopinje* 1984, str. 203–295.

Kuzmič, Mihael, Izseljevanje iz Prekmurja med prvo in drugo svetovno vojno v luči sodelavcev »Mladega Prekmurca«, v: *Dve domovini* 5 (1995), str. 29–42.

Lipovšek, Stanislav, Spremna beseda k slovenski izdaji, v: *CD 150: Od konflikta do skupnosti*, Družina, Ljubljana 2016.

Ojnik, Stanko, Vodstvo krajevne Cerkve (II. del), v: *BV* 1969, št. 3–4, str. 355–356.

Puconja, Miran, *Slovenska kmečka kultura*, Eurotrade Print D.O.O, Murska Sobota 2012.

Smej, Jože, Bomo kristjani v tretjem tisočletju še zmeraj ločeni?, v: *Stopinje* 1998, str. 29–31.

Sraka, Marija, Pomursko pastoralno področje – odlična zasnova za novo škofijo, v: Škofija Murska Sobota 2006. Zgodovinski oris krščanstva v Pomurju (ur. Stanislav Zver in Franc Kuzmič), Župnijski zavod sv. Miklavža, Murska Sobota 2006, str. 165–173.

- Škafar, Vinko, Prizadevanja za škofijo po prvi svetovni vojni, v: Škofija Murska Sobota 2006, Zgodovinski oris krščanstva v Pomurju (ur. Stanislav Zver in Franc Kuzmič), Župnijski zavod Murska Sobota, Murska Sobota 2006, str. 89–107.
- Štuhec, Ivan, PPP pred novimi izzivi, v: *Stopinje* 1993, str. 65–67.
- Tement, Franc, Iz pomurskega pastoralnega področja, v: *Stopinje* 1984, str. 238–240; 1986, str. 208–210; 1990, str. 190–193.
- Zadravec, Jože, Ostati in biti Slovenec v Porabju, v: *Stopinje* 2000, str. 108–115.

Spletni viri

- Drnovšek, Marjan. http://www2.arnes.si/~krsrd1/conference/Speeches/Drnovsek_slo.htm. (pridobljeno: 15. 10. 2019).
- Evangelikaške cerkve v Prekmurju: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/evangelikaške-cerkve-v-prekmurju.html> (pridobljeno: 1. 6. 2020).
- Bojan Zadravec, Judje na Slovenskem: <https://druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/all/BA2685DBA5E9D163C125756300310F1A?OpenDocument> (pridobljeno: 4. 5. 2020)
- Kuzmič, France, Pregled virov in publikacij o manjših protestantskih cerkvah: <http://www.pomurski-muzej.si/izobrazevanje/gradiva-pomurja/gradivo/pregled-virov-o-protestantskih-cerkvah> (pridobljeno: 12. 5. 2020).
- Rafaelova družba. Nastanek Rafaelove družbe. 21. 5. 2013. <https://www.rafaelova-druzba.si/zgodovina> (pridobljeno: 1. 10. 2019).
- Sosednji narodi in kulture: <http://eucilaff.tovarnaidej.com/sl/madzari-v-sloveniji/2> (pridobljeno: 1. 10. 2019).
- Začetki dvojezičnega šolstva v Prekmurju: <http://lendava-on.net/zacetki-dvojezicnega-solstva-v-prekmurju/> (pridobljeno: 3. 2. 2020).

POVZETEK

Sad dolgotrajnega procesa povezovanja in pastoralnega delovanja na področju Prekmurja in dela Prlekije, ki obsega ljutomersko dekanijo, je leta 2006 ustanovljena Škofija Murska Sobota. Na izraz življenja in delovanja v okvirih škofije vplivajo okoliščine, ki so zahtevale svojevrsten odgovor. Dvojezičnost je zahtevala določene prilagoditve in sodelovanja tudi onkraj ozemeljskih meja. Porabje s slovenskim prebivalstvom je klicalo k vzdrževanju vezi za ohranitev kulture, jezika in pripadnosti matičnemu narodu. Versko mešano področje je zahtevalo ekumenski dialog in prečiščevanje teologije ter spoštovanje verskega obredja. Izselenstvo je pomenilo ekonomsko razbremenitev, obenem pa prinašalo tuje kulturne in nazorske tokove. Svojevrsten pojav je misijonarstvo, ki izraža moč verskega in kulturnega naboja, zaradi katerega številni duhovniki oznanjajo evangelij v deželah tretjega sveta. Ti izzivi so že od začetka delovanja Pomurskega pastoralnega področja v letu 1971, še bolj pa po osamosvojitvi Slovenije, utrjevali prepričanje, da Prekmurje iz etničnih, verskih in političnih razlogov za svoje uravnoteženo delovanje potrebuje priključeno ljutomersko dekanijo. Na podlagi te ugotovitve so nastale škofijske meje oziroma so se ohranile meje PPP, znotraj katerih sta se nadaljevala povezovalni proces in

pastoralno sodelovanje na oznanjevalnem, karitativnem in liturgičnem področju delovanja.

KLJUČNE BESEDE: *Porabje, dvojezičnost, verska raznolikost, Pomursko pastoralno področje*

Summary

ORIGINAL CHALLENGES AND PAVING THE WAY FOR THE CHURCH IN PREKMURJE

The Diocese of Murska Sobota, established in 2006, is the fruit of a long-lasting process of cooperation and pastoral actions in the territory of Prekmurje and a part of Prlekija, which includes the deanery of Ljutomer. The expression of life and work within the framework of the diocese is influenced by circumstances that demanded a unique answer. Bilingualism also demanded certain adjustments and collaboration on the other side of territorial borders. With its Slovenian population, Porabje called for maintaining the bonds for the preservation of culture, language, and the feeling of belonging to the mother nation. The religiously mixed area required ecumenical dialogue and purification of theology as well as compliance with the religious rites. Emigration presented economic relief, while simultaneously introducing foreign cultural and ideological currents. Missionaries are a unique concept that expresses the power of the religious and cultural charge due to which many priests preach the gospel in the lands of the third world. Ever since the beginning of the Pomursko pastoralno področje (PPP or Pastoral Area of Pomurje) in 1971, and even more after the independence of Slovenia, these challenges have strengthened the belief that for ethnic, religious, and political reasons Prekmurje needs the annexed deanery of Ljutomer for its balanced operation. Based on this finding, diocesan borders were made or borders of the PPP were preserved, within which the connective process and pastoral collaboration in the proclamatory, caritative, and liturgic areas continued.

KEYWORDS: *Porabje, bilingualism, religious diversity, Pastoral Area of Pomurje*